

UOT 372.881.111.1

**ALİ MƏKTƏBLƏRDƏ İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİNDƏ BƏDİİ MƏTNLƏRDƏN
İSTİFADƏ İMKANLARI****Leyla Elşad qızı Əliyeva***Azərbaycan Dillər Universitetinin magistrantı***ORCID:** 0009-0009-3565-4710**E-mail:** leylaaliyeva28@gmail.com***Açar sözlər:** mətnin növləri, yanaşmalar, təlim fəaliyyətləri, ədəbi mətnlər, müasir metodlar****Ключевые слова:** типы текстов, подходы, учебные мероприятия, литературные тексты, современные методы****Keywords:** types of text, approaches, learning activities, literary texts, innovative methods*

Xarici dillərin tədrisinə mədəni yanaşma prinsipi onun milli dəyərlərini aşkara çıxarmağı tələb edir. Tələbələrin hərtərəfli inkişafını təmin etmək üçün həmin dilin daşıyıcısı olduğu xalqın mədəni nümunələrini, elmi nailiyyətlərini və sosial həyat tərzini əks etdirən materiallardan istifadə etmək lazımdır. Bu məlumatları əks etdirən mətnlər təhsilalanlara həmin dilin yaşadığı mühitə inteqrasiya edərək ətraflı təhlil aparmasına imkan yaradır. Bu baxımdan ingilis dili dərslərində tələbələrlə bədii mətnlərdən istifadə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Bədii mətnlərin müəyyən parçasını işləyən tələbələr ingilis dili biliklərini təkmilləşdirməklə yanaşı tənqidi və yaradıcı düşüncə bacarıqlarını da inkişaf etdirirlər. Onlar mətni şərh edir, ona başqasının gözü ilə baxa bilir, empatiya qurmaq bacarığına yiyələnir və baş verənlərə öz münasibətini ifadə edir. Beləliklə, tələbələr bədii mətnlər üzərində iş aparan zaman ünsiyyətə cəlb olunur və sosial bacarıqlarını formalaşdırırlar.

Bədii mətnlərdən istifadənin müxtəlif yolları vardır: məzmunun təkrar emal edilməsi, boşluqları doldurmaq, müzakirə aparmaq, mətnin sonluğuna dair fərziyyələr irəli sürmək, məlumatı dəyişərək hekayənin sonluğunu yenidən yazmaq, uyğun başlıq müəyyənləşdirmək, rollu oyunlar və ya simulyasiyadan istifadə və s. Burada əsas məsələlərdən biri də mətnin struktur və semantik xüsusiyyətlərinə uyğun diskursiv təhlil aparılmasıdır. Bu zaman tələbələr dilə nüfuz edərək onun özəlliklərini dərinlən araşdırır. Qeyd etməliyik ki, bədii mətnlər dil resursu kimi istifadə oluna bilər və bu mənbələr dilin stilistik xüsusiyyətlərini də geniş araşdırmağa imkan verir.

Ali məktəblərdə təhsilalanlar öz ixtisaslarını geniş təhlil etmək üçün təhsillərindəki ədəbi boşluqları doldurmağa cəhd etmir və bunun faydalarını görmürlər. Əslində, bu prosesə maraq orta məktəblərdən başlanmalıdır. Mütaliəni sevən gənclər yetişdirmək üçün orta məktəblərdə kiçik yaşlı uşaqlar üçün nəzərdə tutulan bədii nümunələr təqdim olunur və onların içərisindən bir neçəsi oxumaq üçün dilöyrənənlərə təklif edilir. Bu yolla təhsilalanların dünyagörüşü və oxumağa marağı artır.

Müəllimlərin tələbələrlə qarşılıqlı əməkdaşlığı oxuma sürətinin də artırılmasına kömək edir. Onlar öz təklif və tövsiyələri ilə tələbələrin əsərə marağını artırmaqla bilər. Bədii mətnlərin təhlil edilməsi zamanı tələbələrdə maraq yaratmaq üçün mətni təhlil etməyə başlamazdan əvvəl müəllim tərəfindən aşağıdakı sual nümunələri təqdim oluna bilər:

1. Əsərin kluminasiya nöqtəsi nədir?

2. Baş qəhrəmanın bu işi yerinə yetirərkən heç kimə demədiyi əsas səbəb nədir?
3. Sonda nə üçün hadisələr fərqli nəticələnir?
4. Əsərdə müəllif ən çox hansı sosial məsələyə diqqət çəkir?
5. İnsanların inkişafı baxımından əsərin əhəmiyyəti nədən ibarətdir?

Yuxarıda da bildirdiyimiz kimi qeyd olunan suallar tələbələrdə əsəri oxumağa və ətraflı təhlil aparmağa maraq yaradır. Lakin bu maraq müvəqqəti ola bilər. Bunun üçün tələbələri daim düşündürən fərqli suallarla onların diqqətini əsərə yönəltmək lazımdır. Təhsilalanlar üçün müxtəlif düşündürücü tapşırıqlar hazırlamaqla bədii ədəbiyyat nümunələri ilə təhlil aparılır.

Ədəbiyyat nümunələrini təhlil etmək üçün müasir metodlardan istifadə əvəzolunmazdır. Təlimdə interaktivlik, aktivlik, tələbəyönlülük və yaradıcılıq prinsiplərinin tələblərinə əməl etməklə öyrənmə keyfiyyətini artırmaq mümkündür. Təlim prosesində səmərəliliyi artırmağa kömək edən əsas məsələlərdən biri də xarici dildə bədii mətnlərin təqdim olunmasıdır. Əldə ediləcək bilikləri təkmilləşdirmək, dil səriştəsinə yiyələnmək üçün bədii mətnlər tələbələrə effektiv şəkildə çatdırılır [1, s.738].

Dil tədrisi mətnlərlə əlaqəlidir. Xarici dil bacarıqlarından olan oxunun tədrisi mətnlər olmadan səmərəli nəticə ilə yekunlaşa bilməz. Xüsusilə, bədii mətnlərin bu prosesdə əhəmiyyəti olduqca yüksəkdir.

Mətn eni fikir və mövzuları əhatə edən cümlələrdən ibarət topludur. Mətn ardıcılıqla düzülmüş məna, struktur və intonasiya baxımından bir-biri ilə əlaqəli olan sintaksis vahiddir [2, s.45]. Mətn ən böyük nitq vahididir və burada cümlələr leksik baxımdan bir-biri ilə bağlıdır. Mətnin əsas səciyyəvi xüsusiyyəti onun tam məzmununa malik nitq parçası olmasıdır [3, s.8]. Mətni şərtləndirən vacib xüsusiyyətlər məzmununa malik olması, ardıcıl, əhatəli, əlaqəli, tam və məntiqli olmasıdır.

Mətnin 3 əsas növü fərqləndirilir: nəqli, təsviri və mühakiməedici

Nəqli mətnlər müəyyən hərəkət və hadisələrdən ibarətdir. Kim?, nə?, necə?, neçə?, harada?, nə edir? və s. suallar vasitəsilə məzmun müəyyənləşdirilir.

Təsviri mətnlərdə əşyaları, məkanları, obyektləri, subyektləri və s. əks olunur. Necə?, neçə? və s. suallar vasitəsilə mətnin mənası aydınlaşdırılır.

Mühakimə xarakterli mətnlər hadisələrin, prosesin səbəblərini aşkara çıxarır və situasiyaları əlaqələndirir. Burada niyə?, nə üçün? və s. sualların köməyi ilə mətnin məzmunu şərh edilir.

Nəqli mətnləri şifahi nitq vasitəsilə, yəni danışmaqla və ya nəql etməklə diqqətə çatdırılır. Təsviri mətnlər mənanı izah etmək, təsvir etməklə verilən fikri çatdırır. Mühakiməedici mətnlər isə məzmunu isbat etməklə çatdırılır. Mətnlər, ümumilikdə, giriş, əsas hissə və nəticədən ibarət olur.

Autentik mətnlər xarici dillərin tədrisində ən çox istifadə edilən mətnlər içərisindədir. Həmin mətnlərdə real lingvistik informasiyanı kommunikativ prinsiplərlə ötürən orijinal mətnlərdir. Qəzet məqalələri, V. Şekspirdən verilən bir nümunə, şeir, ictimai bildiriş, təlimatlandırma, fərman, dövlət sənədləri və s. bu mətnlərə nümunədir.

Tələbələrə orijinal mətn nümunələrini təhlil etmək və məzmunu çatdırmaq üçün başqa növ mətnlərdən də istifadə oluna bilər. Bunlar belədir:

- didaktik məqsədlər üçün hazırlanmış mətnlər – dərsliklərdə söz ehtiyatını artırmaq üçün verilən mətnlər nəzərdə tutulur;
- yaş və bilik səviyyəsinə uyğun tərtib edilən mətnlər - əsərdən götürülən hissəni öyrə-

nənlərin dil səviyyəsinə uyğun tərtib etməkdir;

- autentik mətnlərə yaxın olan mətnlər – real mühiti əks etdirən mətnləri işlətməkdir;
- ümumi dil səviyyəsini artırmaq üçün ingilis dilində hazırlanan asan mətnlər – ümumi bilikləri zənginləşdirmək üçün istifadə olunur.

Bədii mətnlərin dil tədrisində əhəmiyyətini nəzərə alaraq onlardan istifadəyə geniş imkanlar yaradılır. Bu barədə aparılan araşdırmalarda bədii mətnlərin əhəmiyyəti açıqlanır. Qeyd olunur ki, çoxlu mətnlər vardır. Üslub, məzmun və istiqamətinə görə mətnlərin müxtəlif növləri vardır. Nümunə olaraq bədii, elmi, epistolyar, publisistik və s. mətnləri göstərmək olar. Bunların içərisində ən geniş yayılan bədii mətnlərdir. Buraya bədiiiliklə xarakterizə edilən yazılı və şifahi ədəbiyyat daxildir [3, s.8].

Müəllifin dilini, hiss və duyğularını əks etdirən bədii mətnlər xarici dillərin tədrisində mühüm rol oynayır. Belə mətnlərdə jarqonlara, ümumi ifadələrə rast gəlinir və tələbələr bu mətnləri daha asan qəbul edirlər [4].

Tələbələrə ingilis dilinin tədrisində müxtəlif metodlardan istifadə olduqca əhəmiyyətlidir. Bu istiqamətdə araşdırma aparan mütəxəssis T. Van ingilis dilinin bədii mətnlər vasitəsilə tədrisində 6 əsas yanaşmanı qeyd edir:

1. Stilistik yanaşma,
2. Oxucu-cavab yanaşması,
3. Strukturalizm,
4. Tənqidi savadlılıq yanaşması,
5. Dilə əsaslanan yanaşma,
6. Yeni tənqidi yanaşma [5, s.9].

2006-cı ildə apardığı araşdırmalarda Ş.Simon stilistik yanaşma ilə əlaqəli qeyd edir ki, o əvvəlcə ədəbiyyata diskurs kimi diqqət yetirir və onu bədii mətnlərin dil sistemi üçün nümunə hesab etdiyi lingvistik bir perspektiv kimi araşdırır [6].

Ədəbiyyat mətn ilə oxucu arasında qarşılıqlı əməkdaşlığı təmin edir. Mətnə əks olunan lingvistik amillərə diqqət etmədən məzmunu anlamaq üçün oxuyarkən oxucunun beynində, düşüncələrində müəyyən dəyişikliklərin olması gözləniləndir. U. Eko oxucunu mətnin təsvirinin bir parçası hesab edir [7].

Mətnlərin tədris prosesində əhəmiyyətini vurğulayan və onun keyfiyyətli nəticə verməsinə təkan verən amillərdən biri də uyğun metodların seçilməsidir. A.Durant xarici dil dərslərində mətnlərin tədrisi üçün 4 metodoloji yanaşmanı fərqləndirir: mühazirə, qeyri-rəsmi dialoq, müstəqil öyrənmə və seminarlar. O, sinifdə aşağıda verilən fəaliyyətləri yerinə yetirir:

- səssiz oxu,
- dinləmə tapşırıqları,
- qavramanı yoxlayan tapşırıqlar,
- şəxsi fikirlər,
- dil bacarıqları və lüğətlə iş,
- lüğətin mənimsənməsi,
- öyrənilən dildə ünsiyyət qurmaq,
- stilistik təhlil,
- yaradıcı yanaşma və ona yazılı cavab [8].

Xarici dil dərslərində ədəbiyyatın tədrisində mövcud olan problemlər təhlil edilir, onun bədii mətnlərin öyrədilməsində əhəmiyyəti araşdırılır və ən sonda tələbələrin bu mənbələr vasitəsilə qazanacağı bilik və bacarıqlarla bağlı məsələlər tədqiq edilir. Bu barədə mövcud tədqiqatlarda qeyd edilir ki, bədii mətnlər oxu və ya eşidib-anlama üçün nəzərdə tutulsa da, tələbələrin ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir, dil bacarıqlarının formalaşdırılması, başqa mədəniyyətlərə dair dəyərləri araşdırmaq və tətbiq etməklə bərabər, eyni zamanda, öyrənmə həvəsini artırır [9, s.30].

Həmin öyrənmə prosesini mədəni və ensiklopedik bilik olmaqla iki cür tamamlanır. Oxumaq tələbələri başqa mədəniyyətlərə xas olan ideologiya, mentalitet, adət-ənənə və emosiyaları başa düşmək üçün həvəsləndirə bilər [9, s.30]. Onlar mədəni dəyərləri araşdırmaqla həmin xalqın həyatına nüfuz edir və orada empatiya quraraq prosesi dəyərləndirir.

Tədqiqatçılar ədəbi mətnləri müəyyən bir kateqoriyaya aid edirlər. Qeyd olunur ki, həmin mətnlər universal ölçüyə malikdir, özündə çoxmənalılıq təmin edir, zaman və məkandan asılı olmayaraq hamı ilə danışır [10, s.15].

Xarici dil dərslərində ədəbiyyat sərhədsizdir. Burada tələbələr müxtəlif xalqlara məxsus bədii mətnləri öyrənir, həmin ölkəyə virtual səyahət edirlər. Ədəbi mətnlər öz estetikliyi, çoxmənalılıq və mədəni dəyərləri daşıması ilə seçilir. Dillərin tədrisində lingvistik, mədəni və intellektual ehtiyaclar qarşılır. Bunları, ümumilikdə, aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1. Ədəbiyyat ilə bağlı tədqiqatlar və onların didaktik istifadəsi

Nəzəriyyələrin yenidən işlənilib hazırlanması dövrü kimi xarakterizə edilir. Poetika, semiotika, nəqletmə, elmi tədqiqatlar, struktur və formal təhlil dövrü kimi qiymətləndirilir. Burada oxu ilə əlaqəli ritorika, stilistika, mətn dilçiliyi, poetika və s. nəzərdə tutulur. Bədii mətnlərlə iş üzrə aparılan pedaqoji fəaliyyətlər mənimsəmə nəzəriyyələrinin tələblərinə uyğun seçilir. Mətn nəzəriyyələrinin tədrisi oxu materiallarına təhlil və tənqidi yanaşmaya üstünlük verirsə, müxtəlif komponentləri yeni formada analiz edən qəbuletmə nəzəriyyələri tələbələrə oxucu kimi düşüncə fikir bildirməyə və diqqəti mətnə təkrar yönəltməyə imkan verən çərçivə təşkil edir.

Ədəbi təhlil aparmaq əsər və onun müəllifi ilə əlaqəli araşdırma etməyə fokuslanır. Ötürənin ədəbi mesajı oxucunun fikrini cəlb edir. Bədii mətnlər, əsərlər həm struktur baxımından, həm də oxucu tərəfindən anlaşılıqlı olması baxımından dəyərləndirilir və dil mühitində istifadə olunur.

2. Metodik oxu və ya mətnlərin bədii təhlili

1980-ci ildə meydana gələn "Metodik müəllim" adlı mətn pedaqogikasında təklif olunan yanaşma hətta qeyri-bədii mətnlərə də tətbiq edilə bilərdi. Ədəbi təhlil aparılan zaman getdikcə mürəkkəb struktura malik iki yanaşmanı bir neçə aspektdə birləşdirir ki, bunlar arasında ən vacibi tələbə müstəqilliyinin təşviq olunmasına kömək edir. Tələbə fərdi şəkildə araşdıracağı məsələni müəyyənləşdirməlidir.

Metodik oxu sistemləri aydınlaşdırmağa, təsdiq və ya təkzib etməyə imkan verən düşüncə fəaliyyətləri özündə ehtiva edir. Mətni oxuyarkən ilk reaksiya və təəssüratı formalaşdırmaq xüsusi rola malikdir. Bu, ədəbi mətnlərin təhlilində fərdi yanaşma nümayiş etdirməyə, analitik vasitələri əldə etməyə imkan verən, xüsusi mərhələləri əks etdirən yanaşma təklif edir. Oxu vasitəsilə mənanın açılması üçün bu vasitələrdən istifadə mənimsəməni sürətləndirir.

3. Bədii mətnlərin tədrisi xüsusiyyətləri, onun pedaqogikası və universitetin bu mətnlərə qoyduğu tələblər

Metodik təhlil tələbələrə mətnin nəzəri əsaslarını aşkara çıxaran yollar təqdim edir. Bu yol-

lar vasitəsilə tələbə müstəqilliyinin təmin edilməsi əsas hədəf kimi qarşıya qoyulur. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi üzrə mütəxəssislər bu prosesi obyektiv hesab edir. Ədəbi əsərlərə maraq yaratmaq, digər tərəfdən vacib elmi bilikləri mənimsətmək, tələbələrdə real həyatı bacarıqlar formalaşdırmaq bədii mətnlərin tədrisində əsas hədəflərdəndir. Bu baxımdan yeni təlim texnologiyaları ilə təşkil edilmiş ingilis dili dərslərinin təşkilinə ehtiyac vardır.

İngilis dili dərslərinin müasir təlim metodları ilə təşkili tələbələrin uğurlarını artırır, onların daha məhsuldar olmasını təmin edir. Belə metodlara aşağıda verilənləri nümunə göstərmək olar:

1. Beyin həmləsi üsulu – tələbələrə mətnə yaradıcı yanaşaraq kim, nə, nə üçün və s. tipli suallar ünvanlayır;

2. 4N1KH – verilən nümunəyə uyğun nə, nə üçün, necə, nə zaman, kim, harada sualları ilə başlayan sorğu təşkil edilir. Tələbələr mətnə əsasən həmin sualları cavablandırırlar;

3. Rollu oyunlar - tələbələr rollar üzrə mətnlə əlaqəli müzakirələrə cəlb edir;

4. Səhnələşdirmə - təlim prosesində müvafiq personajların canlandırılmasına əsaslanır;

5. Diskussiya – bədii mətnlərin tədrisində tələbələr öz fikirlərini yoldaşları ilə paylaşır, faktları araşdırır, baş verən problemlərin həlli yollarını düşünür və onları aradan qaldırmağa cəhd edirlər;

6. Situativ praktikum - əsərdə verilən müxtəlif situasiyaları təhlil edir, onlara tənqidi münasibət nümayiş etdirirlər;

7. Problemhəllətmə - problem yaradan situasiyalar yaradılır, ziddiyyətli məqamlar müzakirə olunur və həll yolları təklif edilir;

8. Dəyirmi masa – bədii mətnlərə uyğun müxtəlif həyatı məsələlər müzakirə olunur, ictimai və mənəvi dəyərlərə münasibət bildirilir;

9. Sketç – bədii obrazların davranışlarını, onların real mühitdə xüsusiyyətlərini problemli vəziyyət yaratmaqla qısa tamaşa şəklində təqdim edilir;

10. Debat – arqumentlər vasitəsilə öz fikrini isbat etmək və baş verən hadisələrlə əlaqəli fərziyyə irəli sürməklə mətn analiz edilir;

11. Müsahibə - tələbələr sorğu vərəqləri hazırlayaraq sualları bir-birinə ünvanlayır və müzakirə edirlər.

Dərslərlik və proqramların təhlil edilməsi onun kommunikativ məqsədinə diqqətin ön planı çəkilməsini vurğulayır. İngilis dilinin tədrisi üçün təqdim olunan mətnlər təkcə qrammatikanın mənimsənməsi üçün deyil, həmçinin ünsiyyətin qurulmasına təkan verən bir vasitədir. Burada təqdim olunan tapşırıq və çalışmalar spontan nitqə kömək edir, monoloji və dialoji nitq vərdislərini formalaşdırır.

Tələbələrin adaptasiya olunduğu və ya olunmadığı mətn parçalarını qəbul etmək formasını, monoloji nitq bacarığının formalaşmasını, bu nümunələr vasitəsilə dil strukturlarını öyrənməsi ehtimallarını araşdırmaq üçün tədqiqatlar aparılmışdır. Onun nəticələri aşağıdakı kimidir:

- ingilis dilinin tədrisi üçün nəzərdə tutulmuş bədii mətnlərdə qrammatik aspektə yiyələnmək mümkündür;

- tələbələrin hazırlıq səviyyəsi, dil bilikləri və təlimin mərhələlərindən asılı olaraq ingilis dili dərslərində mətnlər müxtəlif uyğunlaşma dərəcəsinə uyğun təqdim edilməlidir. Yuxarı kurslarda adaptə olunmayan mətnlərdən istifadəyə imkan yaradılmalı, aşağı kurslarda isə orta səviyyədə uyğunlaşma olan mənbələrə üstünlük verilməlidir;

- ali məktəblərdə yuxarı kurs tələbələrinə nəqli xarakterə malik mətnlər verilməlidir. Burada povest, roman, təsviri və əsaslandırıcı elementləri özündə ehtiva edən mənbələr üstünlük təşkil edir. Təqdim olunan tapşırıqlar tələbələrə yeni formada təklif olunur. Dilöyrənənlərin hazırlıqsız nitq bacarıqlarını formalaşdırmasına imkan yaradılır.

Problemin aktuallığı. Tələbələrin rahat dil mühitində tədris alması və onun elementlərini real kontekst daxilində müzakirə edərək mənimsəməsi üçün mətnlərdən istifadə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Verilənləri müxtəlif situasiyalarda təhlil edərək həmin xalqın dil bilikləri ilə bərabər onların mədəni dəyərlərini araşdırmaq üçün belə mənbələrin təlim prosesində tətbiq olunması lazımdır.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalədə bədii mətnlərin struktur-semantik xüsusiyyətlərinin müxtəlif innovativ metodlarla tədrisi yolları araşdırılır.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Bədii mətnlər asandan çətinə prinsipinə əsasən seçilir. Tələbələrin bilik səviyyəsindən asılı olaraq onlara təqdim olunan mənbələr dilöyrənənlərin nitq vərdişlərini inkişaf etdirməsinə və öyrənənlərin real mühitdə davranışları analiz etməsinə kömək edir.

Ədəbiyyat

1. Carrell, P.L. Facilitating ESZ reading by teaching text structure. // TESOL Quarterly, 1985, №19, – p. 727-752
2. Богданова, О.Ю. Развитие мышления старшеклассников на уроках английского языка: Пособие к спецкурсу- М.- 2008. С.132.
3. Qurbanov, A. Bədii mətnin linqvistik təhlili. / A.Qurbanov. – Bakı: – 552 s. 2019.
4. Гуревич С.А., Организация чтения учащихся старших классов - М., АРКТИ, - 2004. - 127 с
5. Van, T.T.M. The Relevance of Literary Analysis to Teaching Literature in the EFL Classroom//English Teaching Forum, (3)// 2009. - pp.2-9.
6. Simon, Sh. Teaching Literature in ELT/TESOL Classes. - New Dehli, - Sarup and Sons, 2006, - 144 p.
7. Eco, Umberto. The Role of the reader. - Bloomington – Indian University Press, 1984.– 288 p.
8. Durant, A., Fabb, N. New Courses in the Linguistics of Writing: Arguments between Language Literature - Manchester - Manchester University Press, 1987. – 325 p.
9. Lucas, M. Four Important Factors in Reading// Forum, 28 (3), 1990, pp.26-30.
10. Krashen, S. Explorations in Language Acquisition. – Heinemann, 2003, - 93 p.

L.E. Əliyeva

Ali məktəblərdə ingilis dilinin tədrisində bədii mətnlərdən istifadə imkanları

Xülasə

İngilis dilinin tədrisində tələbələrin dilə nüfuz etməsi və onların birbaşa həmin mühitə inteqrasiya olunması üçün bədii mətnlərin təqdim olunması vacibdir. İngilis dilinin zəngin dil

strukturlarını mənimsəmək, onları uyğun məqamda düzgün istifadə etmək üçün mətnlər üzərində iş aparılmasına ehtiyac vardır. Real mühitdə baş verən hadisələri əks etdirən mətnlərdən istifadə tələbələrə bilik verməklə yanaşı onların dünyagörüşünü də inkişaf etdirir. Aparılan araşdırmada belə mətnlərin dilöyrənmə prosesinə təsiri, oxu materiallarının xüsusiyyətləri, eləcə də onların tədrisi üsulları təqdim olunmuşdur. Burada müxtəlif alimlərin fikirləri müqayisəli şəkildə təhlil edilir və ona münasibət bildirilir. Təqdim olunan məqalədə eksperiment nəticəsində əldə olunan faktlar da öz əksini tapır.

Л.Э. Алиева

**Возможности использования художественных текстов в преподавании
английского языка в средних школах
Резюме**

В преподавании английского языка важно представлять студентам литературные тексты, чтобы они могли проникнуть в язык и непосредственно интегрироваться в языковую среду. Необходимо работать с текстами, чтобы овладеть богатыми языковыми структурами английского языка и правильно использовать их в нужное время. Использование текстов, отражающих события, происходящие в реальной жизни, не только дает студентам знания, но и развивает их мировоззрение. В исследовании представлено влияние таких текстов на процесс изучения языка, характеристики учебных материалов, а также методы их преподавания. Здесь в сравнительном порядке анализируются мнения различных ученых и выражается их позиция. В представленной статье также отражены факты, полученные в результате эксперимента.

L.E. Aliyeva

**Possibilities of using fiction texts in teaching english in higher education
Summary**

In teaching English, it is important to present literary texts for students to penetrate the language and integrate them directly into that environment. There is a need to work on texts in order to master the rich language structures of the English language and use them correctly at the appropriate time. Using texts that reflect events occurring in a real environment not only provides students with knowledge, but also develops their worldview. The study presents the impact of such texts on the language learning process, the characteristics of reading materials, as well as their teaching methods. Here, the opinions of various scholars are analyzed in a comparative manner and their attitude is expressed. The presented article also reflects the facts obtained as a result of the experiment.

Redaksiyaya daxil olub: 30.04.2026